

اخبار علمی - پژوهشی

جلسات تبادل نظر درباره‌ی پروژه‌ی «طراحی برنامه‌ی درسی ملی»

جلسات تبادل نظر درباره‌ی پروژه‌ی «طراحی برنامه‌ی درسی ملی» در محل مؤسسه‌ی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی و با حضور مهندس علاقه‌مندان، رئیس سازمان، چند تن از متخصصان برنامه‌ریزی درسی، مدیران و کارشناسان مؤسسه پژوهشی و دفتر برنامه‌ریزی و تالیف کتاب‌های درسی برگزار شد.

این گزارش به شرح خلاصه مذاکرات شرکت‌کنندگان و نتایج جلسه اختصاص دارد.

ابتدا مهندس حج فروش درباره‌ی هدف از برگزاری این جلسات و نتایج جلسه‌ی اول توضیحاتی داد. سپس، آقای دکتر مهرمحمدی به شرح چارچوب کلی مطالعاتی درباره‌ی «طراحی برنامه‌ی درسی ملی» پرداخت. او چارچوب کلی «مطالعه برای طراحی برنامه‌ی ملی» را مبتنی بر پنج بررسی اساسی به شرح زیر تبیین کرد:

- ۱- بررسی مجموعه اسناد و مدارک رسمی و قانونی دربردارنده‌ی سیاست‌ها و تجویزهای کلی و سراسری برای برنامه‌های درسی کشور.
 - ۲- تحلیل اسناد و مدارک مربوط به سیاست‌های برنامه‌های درسی در کشورهای دیگر.
 - ۳- تحلیل و نقد پیشنهاد‌های صاحب‌نظران درباره‌ی برنامه‌ی درسی ملی (سیاست‌های حاکم) در نظریه‌های صاحب‌نظران از جمله: هاجینگ، آدلر، هرش، پست من، گاردنر و دیگران.
 - ۴- تحلیل دیدگاه‌های موافق و مخالف درباره‌ی برنامه‌های درسی ملی و مشترک.
 - ۵- تدوین سند برنامه‌ی درسی ملی.
- در ادامه، آقای دکتر مهر محمدی ۱۷ بند فعالیت‌های ذیل، این پنج مطالعه را برشمرد.
- آن‌گاه شرکت‌کنندگان درباره‌ی پیشنهاد ایشان نظریات خود را بیان کردند که خلاصه‌ی آن‌ها به شرح زیر است.

آقای دکتر ملکی ضمن تأکید بر این که برای مطالعه باید همه‌ی این موارد را بررسی کرد، معتقد بود

که برای تهیه‌ی برنامه‌ی ملی باید مفاهیمی مثل سند ملی، عناصر اصلی برنامه‌ی درسی، نیازهای جامعه، مقوله‌ی یادگیری (در دوره‌های مختلف تحصیلی) تعریف شوند. از طرفی، چون راهنمای برنامه‌ی درسی ملی، رنگ و بوی فرهنگ، ایدئولوژی و ملاحظات ملی و نظریات سیاست‌گذاران را مطرح می‌سازد، ویژگی‌های «برنامه‌ی درسی ملی» را باید تعیین کرد. هم‌چنین، باید تکلیف تعادل بین وحدت دینی و فرهنگی و کثرت فرهنگ‌های گوناگون در کشور روشن شود. در برنامه‌ی درسی ملی لازم است با صراحت و مشمولیت قابل قبول حجت کرد و از دل آن، راهنمای برنامه‌های درسی را به دست آورد.

نبی‌ا... صادقیان گفت: دکتر مهر محمدی از زاویه‌ای باز وارد بحث شدند. این روش خوبی است. قبلاً ما از یک موضع بسته کار می‌کردیم و بلافاصله به سراغ تولید سند می‌رفتیم. البته تاکنون تهیه‌ی برنامه‌ی درسی ملی مخالفتی به دنبال نداشته است.

آقای دکتر چوبینه بر این باور بود که در این برنامه، تعادل لازم بین بخش‌های تئوریک و عملی رعایت نشده است و باید بین این‌ها تعادل به وجود آید. سند برنامه ملی باید بر مقوله‌هایی مانند مشروعیت برنامه، نیازسنجی و مخاطبان آن، متمرکز بودن یا غیر متمرکز بودن تأکید کند و به سؤالاتی چون: کدام نهادها می‌توانند درباره‌ی این سند ملی اظهارنظر کنند و بین سندهای ملی دوره‌های تحصیلی با این سند ملی کلان چه رابطه‌ای وجود دارد؟ پاسخ دهد.

خانم عباسفان اولین گام را ارائه‌ی یک تعریف مورد توافق از نظام فکری برنامه‌ی درسی ملی می‌داند و می‌گوید: ساختار برنامه باید هم تقویت‌کننده‌ی فرهنگ ملی باشد و هم به فرهنگ قومی توجه کند. برنامه‌ی درسی در سطح ملی متناسب با برنامه‌ریزی توسعه‌ی آموزش به خصوص در بودجه و نیروی انسانی باشد و سرانجام برنامه‌ریزی درسی باید با توجه به ضریب تمرکز انجام پذیرد و به نیازهای استانی و منطقه‌ای توجه کند.

آقای دکتر خلاق‌ی مراحل و نکاتی را که آقای دکتر مهر محمدی در طرح خود عنوان کرد، دارای سیر منطقی و عقلانی توصیف نمود و پیشنهاد کرد که مراحل سوم و چهارم در مرتبه‌های اول و دوم قرار گیرند.

آقای زرافشان دسته‌بندی آقای دکتر مهر محمدی را مناسب توصیف نمود و پیشنهاد کرد که اگر چهار قسمت اول با مطالعه تطبیقی و نگاه جهان و آینده‌نگر پیوند بخورد، ما را به سمت روند پنجم هدایت می‌کند و جمع‌بندی این پنج قسمت ما را به دیدگاه‌های اصولی رهنمون می‌شود و بر اساس آن، سند ملی تولید می‌شود.

آقای دکتر میرزابیگی پیشنهاد کرد که برای بالا بردن جنبه‌های عملی باید راهکارهایی را که کشورهای خارجی برای تبدیل سند ملی خود به عمل به کار گرفته‌اند، مطالعه و بررسی کرد.

آقای مهندس حج فروش ضمن تشکر از آقای دکتر مهر محمدی و شرکت‌کنندگان در جلسه گفت:

اگر بحث‌های این جلسه را طبقه بندی کنیم، دو دیدگاه ملاحظه می‌شود؛ یکی نگاه بنیادی به موضوع دارد و پیش فرضی را مطرح نمی‌کند بلکه در یک سیر مطالعاتی به آن می‌رسد و نگاه دیگر که فرض و تعریف اولیه‌ای را برای سند برنامه‌ی درسی ملی ارائه می‌کند.

به نظر من نباید قبل از تحقیق، اجزای برنامه‌ی درسی ملی را تعیین کنیم بلکه پس از مطالعه باید به آن برسیم. بسیاری از پیشنهادهایی که دوستان ارائه کردند، ذیل سیر مطالعاتی پنجگانه‌ی مطرح شده به وسیله آقای دکتر مهر محمدی قابل دسترسی است.

نکته‌ی مهم این است که گام اول یعنی نیازسنجی را برداریم. باید اول نیازسنجی کنیم و بعد وارد بحث برنامه‌ی درسی ملی شویم. هرچند که کار پروژه‌ی نیازسنجی به زودی آغاز خواهد شد.

ماهیت چهار مرحله‌ی اول در سیر مطالعاتی پیشنهاد آقای دکتر مهرمحمدی طوری است که می‌توانند به طور موازی انجام شوند. باید گفت اصل موضوع بحث نظری است. چهار مرحله‌ی مقدمات نظری برای مرحله‌ی پنجم (که طراحی و عملیاتی است) اجتناب ناپذیر است. البته ممکن است مرحله‌ی پنجم ابعاد گسترده‌تری داشته باشد که چگونگی پیاده‌سازی آن بعد از توافق و تأیید مراجع صلاحیت دار (مثل شورای انقلاب فرهنگی) درباره‌ی محصول تحقیق است اما هریک از چهار مرحله‌ی اول مطرح شده به وسیله‌ی آقای دکتر مهرمحمدی نقشی از دانش اطلاعاتی را در این کار به عهده گرفته‌اند؛ مثلاً بند یک راه‌گشای بسیاری از سیاست‌ها و دیدگاه‌های پایه است. نمونه‌ی آن «قانون اساسی» است که یک سند مهم در این پروژه است و تکالیف دقیقی را برای برنامه‌ی درسی ملی روشن می‌سازد. البته آن‌چه در این مراحل آمده، مباحث کلی است که باید در طرح پژوهشی به صورت کامل‌تر و دقیق‌تری شرح داده شود.

بنابراین، جای انواع تعریف و مفهوم برنامه‌ی درسی ملی، سؤالات تحقیق، هدف‌ها، روش تحقیق و سایر عناصر در طرح تفصیلی پروژه است.

جمع بندی نهایی و اظهارات آقای مهندس علاقه مندان

در پایان جلسه، آقای مهندس علاقه مندان ضمن مفید و ارزشمند خواندن نظریات مطرح شده، اعلام داشت: به یقین، این مطالعه جزء مطالعات راهبردی سازمان است.

در حال حاضر ما قدم‌هایی در تاریکی برمی‌داریم. امیدوارم این پروژه جزء پروژه‌هایی باشد که همه برای تحقق آن کمک کنند تا گام‌های بعدی در طراحی برنامه‌های درسی با آگاهی و اطمینان بیش‌تری برداشته شود.

ما در طراحی برنامه‌ی درسی ملی به دنبال این نیستیم که فقط به مفهوم برنامه‌ی درسی بپردازیم بلکه باید ابهامات برنامه‌ی درسی را برطرف و آن را روشن کنیم.

- در این پروژه هر گام که برداشته می‌شود، باید مورد توافق قرار گیرد و گام بعدی بر اساس آن ادامه یابد. برای مثال، ابتدا تعریف و مفهوم برنامه‌ی درسی ملی (پس از بررسی پژوهشگر) مورد توافق

قرار گیرد و سپس بقیه‌ی مراحل پروژه ادامه یابد. خطاب‌های آموزش و پرورش یا حقوقی است یا روانی و فراتر از آن همه‌ی بخش‌ها پیام دارند: اقتصاد، فرهنگ، سیاست و....

این نکته هم مهم است که به جای بررسی مشکلات و میزان تحقق برنامه‌ی درسی ملی باید ببینیم کشورهای دیگر چگونه به آن دست یافته و چگونه عمل کرده‌اند.

- در بحث‌ها به نیازسنجی اشاره شد؛ از هم‌اکنون باید گمانه زد که چه مطالعات دیگری باید انجام شود و اگر انجام شده است، اطلاعات جمع‌آوری گردد و اگر انجام نشده مطالعه شود.

- بسیاری از فعالیت‌های راهبردی کشور بر کار ما سایه می‌اندازد؛ برای مثال، خصوصی‌سازی بر برنامه اثر می‌گذارد و اگر قرار است خصوصی‌سازی شود، باید به بچه‌ها کارآفرینی بیاموزیم.

- باید ببینیم برنامه توسعه کشورهای دیگر چه سایه‌ای بر برنامه درسی ملی آن‌ها انداخته است؟

- برنامه‌ی درسی ملی باید راهبردهایی را احصا و چشم‌اندازها را روشن کند.

- نیازسنجی سطح کلان دارد و آن، بحث‌های راهبردی است.

- بین بخش‌های تئوریک و پراتیک باید تعادل مشخص شود.

- شکل کلی مطالعه جزء مطالعات راهبردی در حوزه‌ی برنامه‌ریزی درسی است و تا زمانی که این

مطالعه را نداشته باشیم، نمی‌توانیم به سمت هدف برویم.

- آینده‌نگری و نگاه جهانی به برنامه‌ی درسی باید مورد توجه قرار گیرد. در واقع، سه فعالیت عمده

وجود دارد:

۱- تهیه‌ی پروژه‌های مطالعاتی و تعیین انتظارات،

۲- مدیریت طرح و جریان تصویب پروژه‌ها؛ چگونه مدیریت کنیم که مطمئن شویم به نتیجه‌ی مؤثر

می‌رسیم؟

۳- مطالعات جنبی که پروژه را تحت حمایت قرار دهد.